

УДК 330.341.1:338.2

*Барна М. Ю.,
martabarna@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-5248-9774,
Researcher ID: G-9493-2019,
д.е.н., проф., перший проректор, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

*Переполюкіна О. О.,
olenaspr@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5784-1490,
Researcher ID: F-4219-2019,
к.е.н., доц., доцент кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

ІННОВАЦІЙНЕ ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ

Анотація. Економічна природа інноваційного відновлення базується на процесах відтворення економічного потенціалу на основі впровадження нових технологій, організаційних рішень, бізнес-моделей, інституцій та механізмів мобілізації ресурсів. На відміну від традиційного відновлення, орієнтованого переважно на повернення економічної системи до попереднього стану, інноваційне відновлення передбачає формування якісно нової структури економіки, здатної забезпечувати вищу продуктивність, ресурсну ефективність та адаптивність. У статті обґрунтовано концептуальні основи інноваційного відновлення національної економіки як системного та довгострокового процесу, спрямованого не лише на подолання наслідків економічних втрат, а й на формування якісно нової моделі розвитку. На основі аналізу еволюції наукових підходів до економічних криз та політики їх подолання, економічне відновлення концептуалізується через взаємопов'язані процеси відновлення, реконструкції, модернізації та трансформації. Економічна природа інноваційного відновлення розкривається через технологічний, структурний, інвестиційний, інституційний, людський, цифровий, екологічний та просторовий виміри. Визначено ключові об'єкти інноваційного відновлення, зокрема відновлення економічного потенціалу, інноваційна реконструкція та модернізація виробничо-інфраструктурної бази, розвиток науки, технологій та людського капіталу, цифрова та зелена трансформація, структурна реструктуризація економіки, інституційне оновлення та інтеграція в європейські та світові ланцюги створення вартості. Встановлено, що економічна природа інноваційно-орієнтованого відновлення ґрунтується на процесах регенерації економічного потенціалу шляхом впровадження нових технологій, організаційних рішень, бізнес-моделей, інституцій та механізмів мобілізації ресурсів. Запропоновано концептуальну модель інноваційного відновлення національної економіки, що базується на інтегрованому поєднанні реконструкції, модернізації та структурно-технологічної трансформації, зумовленої інноваціями, знаннями та передовими технологіями. Обґрунтовано, що така модель створює передумови для підвищення продуктивності, конкурентоспроможності, стійкості та довгострокової ефективності національної економіки.

Ключові слова: інноваційне відновлення, національна економіка, економічна реконструкція, модернізація, структурна трансформація, інновації, технології, людський капітал, цифрова трансформація, зелена економіка.

*Barna M. Yu.,
martabarna@ukr.net, ORCID ID: 0000-0001-5248-9774,
Researcher ID: G-9493-2019,
Doctor of Economics, Professor, First Vice-Rector, Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

*Perepiolkina O. O.,
olenaspr@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5784-1490,
Researcher ID: F-4219-2019,
Ph.D, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

INNOVATIVE RECOVERY OF THE NATIONAL ECONOMY: A CONCEPTUAL MODEL

Abstract. *The economic nature of innovative recovery is based on the processes of reproducing economic potential through the introduction of new technologies, organizational solutions, business models, institutions, and resource mobilization mechanisms. Unlike traditional recovery, which is focused primarily on returning the economic system to its previous state, innovative recovery involves the formation of a qualitatively new economic structure capable of providing higher productivity, resource efficiency, and adaptability. The article substantiates the conceptual foundations of innovative recovery of the national economy as a systemic and long-term process aimed not only at overcoming the consequences of economic losses but also at forming a qualitatively new development model. Based on an analysis of the evolution of scientific approaches to economic crises and policies for overcoming them, economic recovery is conceptualized through the interconnected processes of restoration, reconstruction, modernization, and transformation. The economic nature of innovative recovery is revealed through technological, structural, investment, institutional, human, digital, environmental, and spatial dimensions. The key objects of innovative recovery are identified, including restoration of economic potential, innovative reconstruction and modernization of the production and infrastructure base, development of science, technology and human capital, digital and green transformation, structural restructuring of the economy, institutional renewal, and integration into European and global value chains. It has been determined that the economic nature of innovation-driven recovery is grounded in processes of regenerating economic potential through the implementation of new technologies, organizational solutions, business models, institutions, and resource mobilization mechanisms. A conceptual model of innovative recovery of the national economy is proposed, based on the integrated combination of reconstruction, modernization, and structural and technological transformation driven by innovation, knowledge, and advanced technologies. It is substantiated that such a model creates the prerequisites for increasing productivity, competitiveness, resilience, and long-term efficiency of the national economy.*

Keywords: innovative recovery, national economy, economic reconstruction, modernization, structural transformation, innovation, technology, human capital, digital transformation, green economy.

JEL Classification: O31, O38, O40

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-87-02>

Постановка проблеми. Сучасний розвиток світової економіки відбувається в умовах посилення структурних, технологічних, соціальних та геополітичних трансформацій, які суттєво змінюють традиційні підходи до забезпечення економічного зростання та відновлення після кризових потрясінь. Пандемії, фінансові й енергетичні шоки, порушення глобальних ланцюгів постачання, кліматичні зміни, технологічні зрушення, демографічні дисбаланси і зростання геополітичної напруженості зумовлюють необхідність переходу від моделі простого відновлення втрачених виробничих потужностей до якісної структурної трансформації економіки. Відновлення дедалі більше відходить від компенсаційного та набуває інноваційного характеру, передбачає оновлення технологічної бази, структурну перебудову виробництва, формування нових секторів економіки, розвиток людського потенціалу та підвищення стійкості до майбутніх шоків.

Економічна природа інноваційного відновлення базується на процесах відтворення економічного потенціалу на основі впровадження нових технологій, організаційних рішень, бізнес-моделей, інституцій та механізмів мобілізації ресурсів. На відміну від традиційного відновлення, орієнтованого переважно на повернення економічної системи до попереднього стану, інноваційне відновлення передбачає формування якісно нової структури економіки, здатної забезпечувати вищу продуктивність, ресурсну ефективність та адаптивність. У цьому

контексті відновлення має розглядатися як елемент довгострокової структурної трансформації, в межах якої кризові втрати можуть стати стимулом для технологічного оновлення та переходу до нової моделі розвитку.

Актуальність такого підходу має різну специфіку залежно від рівня соціально-економічного розвитку країни. Для розвинених економік інноваційне відновлення покликане підтримати технологічне лідерство, продуктивність та глобальну конкурентоспроможність за швидкої цифровізації, розвитку штучного інтелекту і зміни технологічних укладів. Окрім того, тут економічне відновлення орієнтується на прискорене оновлення технологічної, енергетичної, інфраструктурної та інституційної бази, розвиток дослідницького потенціалу та формування нових конкурентних переваг.

Для країн із низьким рівнем розвитку проблема має іншу природу. Обмеженість фінансових ресурсів, недостатній рівень технологічного забезпечення, слабкість інституцій, дефіцит кваліфікованих кадрів та низька інноваційна спроможність обмежують можливості самостійного формування сучасної моделі економічного зростання. Тому інноваційне відновлення тут має поєднувати розвиток базової інфраструктури та людського потенціалу з технологічним трансфером, залученням інвестицій, цифровізацією, розвитком підприємництва та інтеграцією у глобальні виробничі й технологічні мережі. Однак критично важливим є недопущення

формування залежної моделі розвитку, за якої країна залишається переважно постачальником сировини та дешевої робочої сили.

Особливої актуальності концепція інноваційного відновлення набуває для країн із високим рівнем соціально-економічної нестабільності, де економічні кризи поєднуються зі слабкістю державних інститутів, політичною нестабільністю, високою бідністю, нерівністю, демографічними проблемами та обмеженими можливостями бюджетної політики. Відтак відновлення потребує одночасного зміцнення економічної стійкості, інституційної спроможності та соціальної згуртованості. Для держав, що перебувають у стані конфлікту або постраждали від війни, проблема є ще складнішою. Фізичне руйнування інфраструктури та виробничих активів супроводжується втратами людського потенціалу, міграціями населення, руйнуванням освітньої та наукової систем, скороченням зайнятості й інвестицій та погіршенням інституційного середовища. Досвід країн, що пережили конфлікти, засвідчує, що стійке відновлення потребує разом із реконструкцією інфраструктури одночасного розвитку освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, зайнятості та інституцій.

У глобальному вимірі проблема посилюється тим, що конфліктні та нестабільні економіки дедалі частіше стикаються з накладанням декількох криз одночасно. Це обмежує ефективність традиційних секторальних заходів відновлення. Світовий банк наголошує на взаємопосиленні економічних, соціальних та людських втрат у складних умовах та на територіях, які постраждали від різного роду конфліктів, тоді як ОЕСР розглядає крихкість держав як багатовимірне явище з охопленням економічних, політичних, безпекових, соціальних, екологічних та людських вимірів.

Відтак наукова актуальність дослідження економічної природи та концептуальних засад інноваційного відновлення зумовлена необхідністю теоретичного переосмислення самого поняття відновлення та розробки цілісного концептуального підходу до його організації. Йдеться про визначення принципів, цілей, функцій, суб'єктів, ресурсного забезпечення та механізмів інноваційного відновлення, включно зі встановленням взаємозв'язків між інвестиціями, технологічними змінами, розвитком людського потенціалу, структурною модернізацією та макроекономічною стабільністю. Саме формування такого концептуального підґрунтя створює основу для проактивної моделі економічного розвитку, коли процес відновлення одночасно стає інструментом модернізації, інноваційного прориву та досягнення довгострокової стійкості національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розуміння закономірностей відновлення зробили В. Церра та С. Саксена, які доводять, що після глибоких економічних криз повернення до попередньої траєкторії зростання не є автоматичним, а втрати виробничого потенціалу можуть мати довготривалий характер [1, с. 439-457]. Подальші дослідження В. Церри, Ю. Панізи

та С. Саксени засвідчили значну неоднорідність процесів відновлення після рецесій та залежність їх результативності від особливостей економічної політики й структурних характеристик економік [2, с. 424-439].

Окремий напрям досліджень становить вивчення реконструкції як передумови довгострокового економічного розвитку. Н. Б'янкі та М. Гюрцеллі, аналізуючи досвід реалізації Плану Маршалла в Італії, показали важливість масштабних інвестицій у публічну інфраструктуру для відновлення економічної активності та формування передумов стійкого розвитку [3, с. 501-537]. У контексті України І. Ю. Підоричева розглядає реконструкцію як складний багатовимірний процес повоєнного територіального розвитку, що має поєднувати відбудову з модернізацією та структурними змінами [4]. Співвідношення відновлення і модернізації досліджують Ю. Болотіна та С. Чимишенко, акцентуючи увагу на необхідності вибору моделей реконструкції України, які не обмежуються простим відтворенням довоєнних виробничих та інфраструктурних систем [5]. Р. Бедрій наголошує на значенні належного організаційно-правового забезпечення відновлення та економічного розвитку територій у процесі повоєнної реконструкції [6, с. 53-62].

Важливе місце у сучасній літературі займають дослідження перспектив відновлення України з позицій структурної модернізації та формування нової моделі розвитку. Т. Беккер, Ю. Городніченко та Б. Ведер ді Мауро систематизують основні пропозиції щодо повоєнної відбудови України та підкреслюють необхідність поєднання відновлення фізичного капіталу з інституційними реформами, інвестиціями та інтеграцією до європейського економічного простору [7, с. 293-320]. Г. дель Кастілло, досліджуючи досвід постконфліктного відновлення, акцентує увагу на необхідності комплексного відновлення державних інститутів, економічних систем і виробничого потенціалу, оскільки фізична реконструкція сама по собі не забезпечує стійкого економічного розвитку [9].

Інноваційна складова відновлення дедалі більше розглядається як ключова умова переходу від простого відтворення до якісної трансформації економіки. М. Чепелієв, О. Дячук, Р. Подолець та А. Семенюк обґрунтовують можливість формування зеленої траєкторії повоєнного відновлення України, що передбачає технологічне оновлення, підвищення енергоефективності та декарбонізацію економіки [10, с. 606-611]. А. Ставицький та Г. Харламова пов'язують відновлення України з реалізацією Цілей сталого розвитку, що передбачає комплексне поєднання економічних, соціальних, екологічних та інституційних пріоритетів [11, с. 31-48]. Д. Арчібугі, А. Філіппетті та М. Френц доводять, що інвестиції в інновації мають розглядатися як важливий інструмент забезпечення економічного відновлення, оскільки вони сприяють підвищенню продуктивності та створенню нових джерел економічного зростання [12, с. 92-102]. У свою чергу, А. Філіппетті, П. Гкотціс, А. Веццані та А. Зінілі встановлюють зв'язок між інноваційною активністю

регіонів та їхньою здатністю протистояти економічним шокам, що підтверджує значення інновацій для формування економічної резиліентності [13, с. 807-832].

Систематизацію підходів до повоєнної реконструкції України представлено у праці за редакцією Г. Цірелла, де відновлення розглядається у взаємозв'язку з економічним розвитком, інституційними реформами, інвестиціями, людським капіталом та структурною модернізацією [14].

Проте недостатньо розробленим залишається цілісне концептуальне представлення інноваційного відновлення національної економіки, яке б одночасно поєднувало технологічні, структурні, інвестиційні, інституційні, людські, цифрові, екологічні та просторові компоненти. Саме ця наукова прогалина зумовлює необхідність розроблення концептуальної моделі інноваційного відновлення національної економіки.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування концептуальної моделі інноваційного відновлення національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку 2000-х рр. разом із розвитком інформаційно-аналітичних систем і технологій з'являється все більше публікацій, в яких концепти та ідеї економічного відновлення перевіряються з позиції економіко-математичного моделювання. До прикладу, В. Церра і С. Саксена на основі панельних даних для широкого кола країн довели, що значні втрати виробничих потужностей унаслідок кризи можуть мати довготривалий характер, утім, автоматичне повернення економіки до попереднього стану ефективності функціонування не є гарантованим [1, с. 439-457]. Окрім того, важливо розуміти характер, природу й наслідки різних типів криз, як-от, наприклад, воєнні руйнування можна відновити відносно швидко, тоді як для стабілізації фінансово-економічної системи країни втрати можуть виявитися значно стійкішими, а відновлення – істотно тривалішим. Отже, відновлення слід розглядати як результат цілеспрямованої економічної політики держави та реалізованих нею структурних змін.

У подальших наукових дослідженнях цих авторів аналізується вплив макроекономічної політики на швидкість відновлення, яка, власне, залежить від дієвості застосовуваних механізмів прискорення відновлення з відповідними монетарними і фінансовими стимулами, зовнішньою допомогою, валютним інструментарієм [2, с. 424-439]. Є всі підстави стверджувати, що змістові характеристики поняття реконструкції розширюються: вона має включати не тільки інвестиції у фізичні активи, а й макроекономічні, фінансові та зовнішньоекономічні механізми стимулювання відновлення.

Сучасний етап еволюції досліджень у сфері економічного відновлення тісно корелює з модернізацією та інноваційним оновленням. Так, Н. Бянкі та М. Гюрцеллі на основі емпіричних даних регіонів Італії у праці [3, с. 501-537] ідентифікували й обґрунтували наступний ланцюг подій: реконструкційні інвестиції → модернізація інфраструктури → технологічні зміни → продуктивність →

підприємницька активність → інновації → довгострокове зростання. По суті, це методологічний алгоритм концепції інноваційного відновлення, яка прямим чином ув'язує економічне відновлення з модернізацією та інноваційним розвитком. Результати дослідження підтвердили й інше: реконструкційні інвестиції забезпечили стратегічні ефекти саме за рахунок технологічного оновлення, впливу на стимулювання підприємницької активності і зростання продуктивності у галузях із високим рівнем доданої вартості. Попри те, значних імпульсів надали швидша модернізація транспортної та комунікаційної інфраструктури, розвиток і ефективізація сировинних галузей, у тому числі сільського господарства, механізація, вихід на ринок сучасних промислових підприємств, створення нових робочих місць та активізація в секторі інтелектуальної власності.

Додатковий аспект досліджуваної проблематики, який водночас дозволяє розвинути методико-концепційні положення, поняття і характеристики економічного відновлення, стосується ідентифікації відмінностей між у значній мірі суміжними аспектами, як-от – відновлення, реконструкція, модернізація та трансформація.

Так, І. Підричева порівнює такі поняття, як реконструкція, відновлення, відбудова, оновлення, реставрація, регенерація та реабілітація, за п'ятьма критеріями: глибиною змін, їх ініціатором, масштабом, об'єктом, часовим горизонтом. На цій основі авторка доводить, що відновлення – процес ширший, пов'язаний із подоланням наслідків шоків; тоді як реконструкція охоплює фізично-просторові і функціональні зміни як удосконалення, так і трансформації. Принциповим є те, що реконструкція не обов'язково означає повернення до попереднього стану: вона може бути інструментом переходу до іншої моделі розвитку [4].

По суті на цій основі створюється теоретичний базис для висновку, що відновлення не можна отождествлювати з реконструкцією, а реконструкцію – з простим відтворенням зруйнованого, що актуалізує процеси державної політики та державного регулювання саме інноваційного відновлення.

У своїх дослідженнях Ю. Болотіна та С. Чимішенко концептуально протиставляють відновлення та модернізацію. Науковці виходять із того, що економічна система України й до повномасштабної війни характеризувалася істотними вадами, відтак повернення до такої моделі алогічне. Відтак відновлення фактично означає повернення економічної активності та втраченого, а от модернізація передбачає якісну зміну економічної моделі, технологічне оновлення, структурну перебудову та формування нових факторно-ресурсних переваг. На противагу відновленню, модернізація стосується економічної свободи, структурного реформування та поглиблення інноваційної промислової політики [5].

Однак не всі дослідники одностайні у вказаному. До прикладу, О. Бедрій трактує відновлення не як повернення до попереднього (довоєнного) стану, а як комплексну трансформацію та глибoku

модернізацію. Розмежовуються три рівні: (1) реконструкція (відновленням пошкоджених або зруйнованих об'єктів); (2) модернізація (якісне оновлення у відповідності до сучасних вимог); (3) трансформація (глибока зміна самої системи функціонування національної економіки) [6, с. 53-62]. Зауважимо, що специфіка цього підходу має як теоретичний, так і прикладний зміст, важливість якого в розвитку розуміння того, що відновлення може бути процесом, який включає реконструкцію, але виходить далеко за її межі, коли кожен наступний рівень (реконструкція → модернізація → трансформація) характеризується більшою глибиною якісних змін.

У дослідженні [7, с. 293-320] систематизується великий масив пропозицій щодо післявоєнної реконструкції економіки України, кожна з яких стосується тих чи інших змін, трансформацій. Так, відновлення / реконструкція вбачаються комплексними етапами, покликаними модернізувати інфраструктуру, вдосконалити інституційне середовище та покращити економічну структуру. Реконструкція має створити умови для зростання продуктивності, розширення інвестиційного потенціалу, інтеграції національної економіки в європейський простір. Відповідно, реконструкція слугує інструментом модернізації, а не самоціллю.

Згідно з позицією Ю. Городніченка, Т. Беєкера та У ді Мауро досліджувані поняття необхідно розмежовувати, виходячи з макроекономічної природи відновлення, за якої відновлення має передусім макроекономічний вимір (повернення економічної активності, зайнятості, виробництва і функціонування основних систем після шоку), а реконструкція – більш конкретний інвестиційно-структурний зміст (відбудова фізичного капіталу, інфраструктури, житла, енергетики, транспорту тощо); реконструкція дозволяє та, по суті, слугує необхідним етапом глибокої модернізації національної економіки. Відтак усі три зі вказаних аспектів взаємопов'язані, але є принципово різними: відновлення забезпечує повернення до попереднього стану функціонування, реконструкція відновлює та перебувдує активи, а модернізація змінює якість економічної системи [8, с. 293-320].

Натомість Г. дель Кастілло – один із класиків та основоположників досліджень у сфері економічного відновлення, оперує такими пов'язаними між собою і водночас суттєво різними аспектами, як-от – фізична відбудова, структурна трансформація та економічний розвиток. Використовуючи слово “фізична”, автор наголошує на тому, що реконструкція стосується відбудови зруйнованої матеріальної бази; тоді як структурна трансформація передбачає зміну структури економічної системи. У свою чергу, розвиток стосується формування умов довгострокового підвищення добробуту населення та життєздатності економіки. На думку науковця, ці процеси не можна об'єднувати, але необхідно їх координувати в межах єдиної стратегії державної політики економічного відновлення [9]. Таким чином, погоджуючись із автором, водночас є всі підстави для висновку, що трансформація – якісно

глибший процес, ніж реконструкція, а економічне відновлення охоплює обидві компоненти.

Виходячи з вищенаведеного, а також доповнюючи низкою інших результатів наукових пошукувань, важливо узагальнити поняття та навести методико-прикладні характеристики інноваційної моделі відновлення, систематизувати принципи, цілі та завдання інноваційного відновлення країни.

Передусім констатуємо про те, що в основі сучасного наукового осмислення економічного відновлення знаходиться інноваційна складова. Беззаперечно, масштабні кризи та воєнні руйнування завдають значного збитку національній і регіональним соціально-економічним системам. Водночас відкривають можливості для технологічного оновлення, структурної перебудови, цифровізації та задіяння нових ресурсів і чинників економічного зростання. Результати сучасних досліджень українських і зарубіжних науковців дають підстави розглядати інноваційне відновлення як напрям реконструкційної політики та як цілісну модель економічного відновлення, за якої інновації виконують роль системного механізму переходу від повернення втраченого до формування якісно нової траєкторії розвитку.

Значне підґрунтя для такого підходу формують результати дослідження М. Чепелева, О. Дячук, Р. Подольця та А. Семенюка. У підсумку системного моделювання автори на прикладі енергетики України доводять, що післявоєнне відновлення енергетичної системи країни має відбуватися шляхом прискорення переходу до низьковуглецевої моделі. Наголошується на перспективах застосування процесів розвитку відновлюваної енергетики, електрифікації, декарбонізації та підвищення енергетичної незалежності [10, с. 606-611].

У повній мірі аргументованою видається позиція науковців відносно вартості “зеленого сценарію”. З одного боку, це додаткове навантаження на економіку, але ж, з іншого боку, – технологічний перехід, здатний одночасно створювати довгострокові економічні, екологічні та енергетичні переваги, за рахунок яких забезпечується технологічно випереджальне, низьковуглецеве, ресурсоефективне, орієнтоване на довгострокові структурні зміни, на противагу поверненню до попередньої низько-ефективної технологічної структури.

Інший актуальний аспект інноваційної моделі відновлення, на засадах дослідження післявоєнної реконструкції України крізь призму Цілей сталого розвитку та її інтеграції до європейського і глобального економічного простору розкривають А. Ставицький та Г. Харламова. Науковці в повній мірі переконані, що економічне відновлення – це не про фізичну реконструкцію зруйнованих об'єктів, а про цілісне досягнення економічних, соціальних, екологічних та інституційних цілей [11, с. 31-48]. За таких орієнтирів йдеться про формування багатовимірної моделі, коли економічне зростання узгоджується з ощадливим природокористуванням і використанням ресурсів, розвитком людського потенціалу, інституційною спроможністю та європейською інтеграцією. Притому для інноваційної

моделі це також означає необхідність поєднання технологічних інновацій із соціальними та інституційними змінами. З таким висновком необхідно погодитися і додати, що сама по собі технологічна модернізація без відповідних змін у системі управління, інфраструктурі та людському капіталі не забезпечить стійкого відновлення національної економіки.

Як у вже згадуваному, так і в інших підходах чітко простежується аспект людського потенціалу. Й справді, людина – центральне місце й провідний ресурс як для відновлення назагал, так і для його інноваційного типу зокрема. Відтак позитивно, що наголошується на формуванні принципу людиноцентричності інноваційного відновлення. Відновлення економіки має бути спрямоване на нарощення і модернізацію виробничих потужностей та збільшення заради цього обсягів капітальних інвестицій, але в основі всього цього має перебувати розвиток людського потенціалу, підвищення якості життя, створення можливостей для зайнятості і формування сучасного середовища проживання.

Відповідно, інновації, окрім технологічного, набувають і соціального характеру. Цифрові рішення, прогресивні моделі надання суспільних послуг, сучасна освіта, нові форми зайнятості та інноваційна інфраструктура повинні забезпечувати включення людини в процес економічного відновлення. Сама інноваційна модель базується на принципах інклюзивності, сталості, людиноцентричності та інтегрованості економічних, соціальних і екологічних цілей.

Окремий напрям розвитку теорії інноваційного відновлення формують дослідження Д. Аркібугі, А. Філіппетті та М. Френца, в яких аналізується роль інновацій у виході економіки з кризового стану. На думку науковців, криза призводить до скорочення приватних і публічних інвестицій. Це чи не найбільш гостро проявляється у секторах освіти, науки, ДіР та інноваційного підприємництва. Позаяк саме інноваційні інвестиції можуть стати основою переходу до нової фази економічного розвитку. Відтак економічне відновлення на інноваційних засадах залежить від масштабної державної програми підтримки *R&D* та інновацій, у тому числі для компенсації відтоку приватного інвестування у цьому секторі економіки [12, с. 92-102]. Звідси можна зробити висновок про принципове положення інноваційної моделі відновлення: державна політика виконує каталізуючу, а не пасивно-компенсаційну функцію, створює умови, за яких державні інвестиції в інновації формують мультиплікативний ефект для приватного капіталу, підприємницької активності та технологічного прогресу.

Інноваційне відновлення національної економіки – це також і про зміцнення її стійкості. Відповідні висновки зроблені А. Філіппетті, П. Гкоцісом, А. Веццані та А. Зінілі. Науковці довели, що регіони з вищою інноваційною спроможністю характеризуються кращими параметрами зайнятості як за фінансово-економічної кризи, так і після виходу з неї. А чинником цього слугує сформований і нарощений потенціал навчання, адаптації та

використання знань, застосування якого дозволяє швидше реагувати на шоки [13, с. 807-832].

Відповідно до авторської позиції для концепції інноваційного відновлення цей результат має фундаментальне значення та доводить: інновації слід вважати засобом підвищення продуктивності, але притому й дієвим механізмом економічної стійкості й адаптивності. За рахунок цього доповнюється система завдань економічного відновлення через формування інноваційних екосистем, здатних, по-перше, відновити втрачене, але, по-друге, краще протистояти майбутнім кризам.

“Важливо аби в структурі інноваційного типу економічного відновлення своє місце посідали питання досліджень і створення знань, цифровізації, інноваційних технологій, сталого розвитку, розвитку підприємництва та людського капіталу” [14, с. 7-22]. До такого висновку доходять Дж. Т. Чіреллі та співавтори, які систематизували сучасні підходи до післявоєнної реконструкції та економічного розвитку країни.

Науковці розглядають економічне відновлення як багатокомпонентний процес фізичної реконструкції з модернізацією у фінансовій, економічній, соціальній, інституційній, екологічній та інших сферах соціально-економічної системи країни.

За рахунок цього інноваційна модель відновлення стає екосистемною, в якій технологічні інновації поєднуються з інституційними, організаційними, соціальними, екологічними. Така модель передбачає системну сукупність інноваційних проєктів, орієнтованих на перебудову механізмів функціонування економіки, за якої інноваційна діяльність – джерело продуктивності та сталого поступального розвитку.

Узагальнення наведених вище результатів дає підстави визначити інноваційну модель відновлення національної економіки як системно організований процес подолання наслідків економічних і соціальних шоків, відновлення втраченого потенціалу та одночасної структурно-технологічної перебудови економіки на основі інновацій, знань, цифрових технологій, низьковуглецевих рішень та інституційних змін, спрямованих на побудову нової, продуктивнішої, стійкішої та конкурентоспроможної моделі економічного розвитку.

Своєю чергою, інноваційна модель економічного відновлення передбачає використання реконструкційного процесу як своєрідного “вікна можливостей” для прискорення структурних змін. Її принципова відмінність полягає у тому, що кожне рішення щодо відновлення оцінюється за критеріями: (1) зростання продуктивності, (2) створення доданої вартості, (3) досягнення технологічних переваг, (4) підвищення стійкості до шоків, (5) формування нових джерел економічного зростання.

На основі вивчення наукових підходів можна сформулювати систему принципів інноваційного відновлення національного господарства країни. По-перше, це принцип випереджального розвитку, суть якого в тому, що відновлення не повинно відтворювати застарілу технологічну та структурну модель, а реконструкційні рішення мають

забезпечувати вищий технологічний і продуктивний рівень порівняно з довоєнним. По-друге, це принцип інноваційності, який полягає в тому, що інновації мають бути не окремим напрямом політики, а наскрізним принципом усіх складових секторів відновлення (промисловості, енергетики, інфраструктури, будівництва, освіти, державного управління та соціальної сфери). По-третє, це принцип системності. Технологічне оновлення має здійснюватися одночасно з інституційними, організаційними, соціальними і структурними змінами. По-четверте, це принцип сталості та зеленої трансформації, за дотримання якого відновлення створює ресурсоефективну, низьковуглецеву й екологічно стійку економіку. По-п'яте, це принцип резильєнтності, суть якого – в тому, що результатом відновлення стає повернення до функціонування, а також підвищення здатності економіки протистояти майбутнім кризам. По-шосте, це принцип людиноцентричності та інклюзивності, за якого технологічна модернізація повинна супроводжуватися розвитком людського потенціалу, створенням якісної зайнятості і забезпеченням доступності результатів економічного розвитку. По-сьоме, це принцип державно-приватного партнерства. Держава повинна створювати умови та стимули для інновацій, тоді як бізнес має забезпечувати комерціалізацію технологій, інвестиції та масштабування інноваційних рішень. По-восьме, це принцип європейської інтегрованості, дотримання якого гарантує те, що відновлення орієнтоване на технологічні, інституційні та регуляторні стандарти ЄС і створює передумови для інтеграції країни до європейських виробничих, інноваційних та фінансових мереж.

З огляду на вищенаведене вважаємо, що концептуальна модель інноваційного відновлення набуває вигляду, як на рис. 1.

Вважаємо, що генеральною метою інноваційного відновлення є формування нової моделі національної економіки, здатної забезпечувати високі (у відповідності з наявним ресурсним потенціалом і зовнішніми можливостями) темпи довгострокового економічного зростання на основі

технологічних і структурних інновацій, підвищення продуктивності, розвитку людського капіталу та стійкості до внутрішніх і зовнішніх шоків. Відповідно, практичними завданнями інноваційного відновлення є, по-перше, концентрація інвестицій на критичній та інноваційній інфраструктурі; по-друге, стимулювання приватних інвестицій у R&D та технологічне оновлення; по-третє, розвиток механізмів трансферу технологій і комерціалізації результатів наукових досліджень; по-четверте, підтримка високотехнологічних виробництв і підприємств із високою доданою вартістю; по-п'яте, цифровізація виробничих і управлінських процесів; по-шосте, розвиток відновлюваної енергетики, енергоефективності та циркулярних технологій; по-сьоме, відновлення кадрового, освітнього та наукового потенціалу; по-восьме, формування інноваційних кластерів і регіональних інноваційних екосистем; по-дев'яте, створення ефективних механізмів державно-приватного співфінансування інновацій; по-десяте, забезпечення інституційної і регуляторної сумісності української економіки з європейським економічним простором.

Таким чином, результати досліджень дозволяють стверджувати, що інноваційна модель відновлення принципово відрізняється від моделі простого відтворення економіки. Її сутність – у поєднанні трьох взаємопов'язаних процесів: (1) відновлення втраченого потенціалу → (2) модернізація існуючої економічної бази → (3) структурна трансформація соціально-економічної системи країни та регіонів на інноваційній основі. При цьому інновації розглядаються не цільовим орієнтиром, а наскрізним механізмом, який забезпечує інноваційне відновлення національної економіки через модернізацію, а модернізацію – знову ж таки через інновації. Лише таким чином формується якісно нова траєкторія поступу країни і перетворюється післякризове та повоєнне відновлення з компенсаційного процесу на механізм структурної перебудови, технологічного прориву та довгострокового економічного зростання.

Рис. 1. Концептуальна модель інноваційного відновлення національної економіки
Джерело: авторська розробка

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. За результатами аналізування еволюції наукових поглядів на економічні кризи та політику виходу з них обґрунтовано, що економічне відновлення доцільно розглядати як цілеспрямований, системний і довгостроковий процес відновлення втраченого економічного потенціалу, реконструкції та модернізації його матеріально-технологічної основи й одночасної структурної й інституційної трансформації на основі інновацій, знань і новітніх технологій, що забезпечує перехід економіки до якісно нової ефективної та стійкої моделі розвитку. Складовими економічного відновлення розглядаються процеси: повернення, реконструкції, модернізації і трансформації, які взаємопов'язані. Відновлення забезпечує повернення функціональної спроможності економіки та її втраченого потенціалу; реконструкція спрямована на відбудову і перебудову фізичної, виробничої та інфраструктурної бази; модернізація передбачає її технологічне, структурне та інституційне оновлення; трансформація означає глибоку зміну структури і механізмів функціонування економічної системи.

Економічна природа інноваційного відновлення проявляється у технологічному (впровадження нових технологій і підвищення продуктивності), структурному (формування нової галузевої та секторальної структури з вищою часткою високотехнологічних виробництв), інвестиційному (концентрація капіталу на проєктах із високим інноваційним і мультиплікативним ефектом), інституційному (створення сприятливого середовища для інновацій та ефективної взаємодії держави, бізнесу і науки), людському (відновлення та нарощування інтелектуального й кадрового потенціалу), цифровому (цифрова трансформація економічних і управлінських процесів), екологічному (перехід до ресурсоефективної та низьковуглецевої моделі) і просторовому (формування інноваційних екосистем, кластерів і нових центрів економічного зростання) аспектах. Своєю чергою, предметами інноваційного відновлення слугують: відновлення економічного потенціалу, інноваційна реконструкція та модернізація виробничо-інфраструктурної бази, розвиток науки, технологій і людського капіталу, цифрова та зелена трансформація, структурна перебудова економіки, інституційне забезпечення і інтеграція до європейських і глобальних ланцюгів створення вартості.

Перспективним напрямом подальших досліджень у цій сфері є удосконалення методики аналізування ефективності реалізації державної політики економічного відновлення національного господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cerra V., Saxena S. C. Growth Dynamics: The Myth of Economic Recovery. *American Economic Review*. 2008. Vol. 98, No. 1. P. 439-457. DOI: 10.1257/aer.98.1.439.
2. Cerra V., Panizza U., Saxena S. C. International Evidence on Recovery from Recessions. *Contemporary Economic Policy*. 2013. Vol. 31, No. 2. P. 424-439. DOI: 10.1111/j.1465-7287.2012.00313.x.
3. Bianchi N., Giorcelli M. Reconstruction Aid, Public Infrastructure, and Economic Development: The Case of the Marshall Plan in Italy. *The Journal of Economic History*. 2023. Vol. 83, No. 2. P. 501-537. DOI: 10.1017/S0022050723000128.
4. Підоричева І. Ю. Теоретична концептуалізація реконструкції в контексті повоєнного територіального розвитку України. *Економіка промисловості*. 2025. № 3. DOI: 10.15407/econindustry2025.03.003.
5. Bolotina Y., Chymyshenko S. Restoration or Modernization: Models of Reconstruction of Ukraine after the War. *Herald of Kyiv Institute of Business and Technology*. 2023. No. 49. DOI: 10.37203/kibit.2023.49.02.
6. Бедрий Р. Б. Організаційно-правове забезпечення відновлення та економічного розвитку міст у контексті повоєнної реконструкції України. *Економіка та право*. 2023. № 3. С. 53-62. DOI: 10.15407/econlaw.2023.03.053.
7. Becker T., Gorodnichenko Y., Weder di Mauro B. How to Rebuild Ukraine: A Synthesis and Critical Review of Policy Proposals. *Annual Review of Economics*. 2025. Vol. 17. P. 293-320. DOI: 10.1146/annurev-economics-081324-093012.
8. Gorodnichenko Y., Becker T., Weder di Mauro B. How to Rebuild Ukraine: A Synthesis and Critical Review of Policy Proposals. *Annual Review of Economics*. 2025. Vol. 17. P. 293-320. DOI: 10.1146/annurev-economics-081324-093012.
9. Castillo del G. *Rebuilding War-Torn States: The Challenge of Post-Conflict Economic Reconstruction*. Oxford: Oxford University Press, 2008. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199237739.001.0001.
10. Chepeliev M., Diachuk O., Podolets R., Semeniuk A. Can Ukraine go "green" on the post-war recovery path? *Joule*. 2023. Vol. 7, No. 4. P. 606-611. DOI: 10.1016/j.joule.2023.02.007.
11. Stavitsky A., Kharlamova G. SDGs Realization for the Renovation of Ukraine. In: Nate S. (ed.). *Ukraine's Journey to Recovery, Reform and Post-War Reconstruction: A Blueprint for Security, Resilience and Development*. Cham: Springer, 2025. P. 31-48. DOI: 10.1007/978-3-031-66434-2_3.
12. Archibugi D., Filippetti A., Frenz M. Investment in innovation for European recovery: A public policy priority. *Science and Public Policy*. 2020. Vol. 47, No. 1. P. 92-102. DOI: 10.1093/scipol/scz049.
13. Filippetti A., Gkotsis P., Vezzani A., Zinilli A. Are innovative regions more resilient? Evidence from Europe in 2008-2016. *Economia Politica*. 2020. Vol. 37. P. 807-832. DOI: 10.1007/s40888-020-00195-4.
14. Cirella G. T. (ed.). *Handbook on Post-War Reconstruction and Development Economics of Ukraine: Catalyzing Progress*. Cham: Springer, 2024. 606 p. DOI: 10.1007/978-3-031-48735-4.

REFERENCES

1. Cerra V. and Saxena, S. C. (2008), Growth Dynamics: The Myth of Economic Recovery, *American Economic Review*, vol. 98, No. 1, p. 439-457. DOI: 10.1257/aer.98.1.439.
2. Cerra V., Panizza U. and Saxena, S. C. (2013), International Evidence on Recovery from Recessions, *Contemporary Economic Policy*, vol. 31, No. 2, p. 424-439. DOI: 10.1111/j.1465-7287.2012.00313.x.
3. Bianchi N. and Giorcelli M. (2023), Reconstruction Aid, Public Infrastructure, and Economic Development: The Case of the Marshall Plan in Italy, *The Journal of Economic History*, vol. 83, No. 2, p. 501-537. DOI: 10.1017/S0022050723000128.
4. Pidorycheva, I. Yu. (2025), Teoretychna kontseptualizatsiia rekonstruktsii v konteksti povoiennoho terytorialnoho rozvytku Ukrainy, *Ekonomika promyslovosti*, № 3. DOI: 10.15407/econindustry2025.03.003.
5. Bolotina Y. and Chymyshenko S. (2023), Restoration or Modernization: Models of Reconstruction of Ukraine after the War, *Herald of Kyiv Institute of Business and Technology*, No. 49. DOI: 10.37203/kibit.2023.49.02.
6. Bedrii, R. B. (2023), Orhanizatsiino-pravove zabezpechennia vidnovlennia ta ekonomichnoho rozvytku mist u konteksti povoiennoi rekonstruktsii Ukrainy, *Ekonomika ta pravo*, № 3, s. 53-62. DOI: 10.15407/econlaw.2023.03.053.
7. Becker T., Gorodnichenko Y. and Weder di Mauro B. (2025), How to Rebuild Ukraine: A Synthesis and Critical Review of Policy Proposals, *Annual Review of Economics*, vol. 17, p. 293-320. DOI: 10.1146/annurev-economics-081324-093012.
8. Gorodnichenko Y., Becker T. and Weder di Mauro B. (2025), How to Rebuild Ukraine: A Synthesis and Critical Review of Policy Proposals, *Annual Review of Economics*, vol. 17, p. 293-320. DOI: 10.1146/annurev-economics-081324-093012.
9. Castillo del G. (2008), Rebuilding War-Torn States: The Challenge of Post-Conflict Economic Reconstruction, Oxford University Press, Oxford. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199237739.001.0001.
10. Chepeliev M., Diachuk O., Podolets R. and Semeniyuk A. (2023), Can Ukraine go “green” on the post-war recovery path?, *Joule*, vol. 7, No. 4, p. 606-611. DOI: 10.1016/j.joule.2023.02.007.
11. Stavitskyi A. and Kharlamova G. (2025), SDGs Realization for the Renovation of Ukraine, In: Nate S. (ed.) *Ukraine’s Journey to Recovery, Reform and Post-War Reconstruction: A Blueprint for Security, Resilience and Development*, Springer, Cham, p. 31-48. DOI: 10.1007/978-3-031-66434-2_3.
12. Archibugi D., Filippetti A. and Frenz M. (2020), Investment in innovation for European recovery: A public policy priority, *Science and Public Policy*, vol. 47, No. 1, p. 92-102. DOI: 10.1093/scipol/scz049.
13. Filippetti A., Gkotsis P., Vezzani A. and Zinilli A. (2020), Are innovative regions more resilient? Evidence from Europe in 2008-2016, *Economia Politica*, vol. 37, p. 807-832. DOI: 10.1007/s40888-020-00195-4.
14. Cirella, G. T. (ed.) (2024), *Handbook on Post-War Reconstruction and Development Economics of Ukraine: Catalyzing Progress*, Springer, Cham, 606 p. DOI: 10.1007/978-3-031-48735-4.

Стаття надійшла: 29.06.2026

Стаття прийнята: 27.07.2026

Стаття опублікована: 31.08.2026